

3 pav. Kapo 1 vaizdas iš V. I. Čičiurkaitės nuotr.
Fig. 3. View of Burial 1, as seen from the W.

1,9 m ilgio. Mirusieji laidoti aukštielninki, taisant rankų ir kojų pozicijas, orientuoti R–V kryptimi, galva į R (3 pav.), išskyrus kapą 7, kur individas pavienis, įmestas kniūbsčias, galva į V.

2018 m. ekshumuota tik 15 palaikų, todėl darbai buvo tęsiami 2019 m.

The WWII German POW Cemetery at Rudens St. 29, Vilnius

In 2018, the location of a Second World War German POW cemetery was identified at Rudens St. 29, Vilnius and the exhumation of the remains begun. Based on archival data, 153 prisoners were interred in the cemetery. But two different cemetery area variants were encountered: 240 and 600 m^2.

During the investigation, 126.7 m^2 were excavated. The cemetery's identified area is roughly 600 m^2. The contours of 36 burials have been recorded (Fig. 1) and the remains of 15 German POWs exhumed (Fig. 3). The burials were discovered at a depth of 0.7–1.1 m. The individuals had been interred without any items. The discovered remains belong to males 14–45 years of age. The skeletons have survived especially well, i.e. 98%. Changes related to large physical loads were recorded in 87% of the skeletons. Anatomic variations were discovered in the skeletons of nine individuals (60%). Traces of inflammation in the bones of five individuals, one healed nasal bone fracture, a compression fracture of the XII thorax vertebra, and three instances of ankylosis of the foot (Fig. 2) were recorded. 11 individuals (73.3%) had signs of dental work: fillings, crowns, and removable dentures. The teeth of 11 individuals had cavities; 11 individuals had lost at least one tooth; and the wisdom teeth had already erupted in everyone.

Ingrida Čičiurkaitė,
Dalia Ostrauskienė

1863 m. sukilėlių giminių palaikų tyrimai Vilniaus kapinėse

Vilniaus Aukštutinės pilies teritorijoje, Gedimino kalne 2016–2017 m. aptiktų 17 sukilėlių palaikus (*ATL 2017 metais*, 2018, p. 617–625) tiria VU mokslininkų komanda, vadovaujama VU MF profesoriaus, habil. dr. Rimanto Jankausko. Genetinius palaikų tyrimus atlieka Valstybinės teismo medicinos tarnybos specialistai. Šiems tyrimams biotechnologijų bendrovė „Thermo Fisher Scientific Baltics" dovanojo reagentų komplektą, skirtą nustatyti DNR profilius iš kaulinio audinio naujos kartos sekoskaitos ir kapiliarinės elektroforezės metodais. Taip pat istorinius ir genealoginius tyrimus atliko dr. Olga Mastianica-Stankevič ir prof. habil. dr. Tamara Bairašauskaitė. Tyrimams reikalin-

gos genetinės medžiagos ieškota Vilniaus Bernardinų ir Rasų kapinėse, kur palaidoti nužudytų sukilėlių giminaičiai. Tam buvo atliekamas reikiamų kapų dalinis ekshumavimas siekiant paimti kaulinės medžiagos mėginius DNR tyrimams. Atliekant šiuos darbus išanalizuota surinktų istorinių ir genealoginių tyrimų medžiaga. Ji atskleidė sukilėlių ir kapinėse palaidotų asmenų giminystės ryšį, kuris itin svarbus imant ir tiriant DNR mėginius.

2018 m. senosiose Bernardinų kapinėse dalinai ekshumuoti dr. Juozapo Kazimiero Ziemackio (1856–1925) ir Aleksandro Zdanovičiaus (1805–1868) palaikai. Darbai vykdyti siekiant identifikuoti sukilėlius Raimundą Ziemackį (1810–1863) ir Ignacijų Zdanovičių (1841–1863).

Raimundas Ziemackis (Rajmund Ziemacki, Раймунд Земацкий, 1810 09 07(19)–1863 05 24(06 05)), kunigas, Voverio klebonas, kaltintas paviešinęs 1863 m. sukilimo manifestą bažnyčioje. Sušaudytas Vilniuje 1863 05 24(06 05) (Prašmantaitė A., *1863 metų sukilimas ir Katalikų bažnyčia Lietuvoje*, V., 2014, p. 245). R. Ziemackio biografijos autoriaus Jano Obsto teigimu, jis turėjo brolį Juozapą, žuvusį per 1830–1831 m. sukilimą, ir Pranciškų – būsimą profesoriaus Juozapo Kazimiero tėvą. 1923 m. J. Obstas paskelbė ištrauką iš Vilniaus universiteto profesoriaus J. K. Ziemackio atsiminimų. Jie parašyti 1889 m., kai J. K. Ziemackis dirbo Sankt Peterburge gydytoju chirurgu. Atsiminimų autorius teigė, kad Raimundas Ziemackis buvo jo „tikras dėdė“ (lenk. *mój stryj rodzony*). Remiantis istoriniu genealoginiu tyrimu, galima daryti išvadą, kad Raimundas ir Pranciškus Ziemackiai buvo broliai, o Juozapas Kazimieras Ziemackis buvo Raimundo Zemackio brolėnas.

Ignacijus Zdanovičius (Ignacy Zdanowicz, 1841–1863), Sankt Peterburgo ir Berlyno universitetų studentas, Sankt Peterburgo universiteto teisės kandidatas, matematikas. Sukilimo laikotarpiu buvo Vilniaus miesto organizacijos narys, miesto iždininkas. Pakartas Lukiškių aikštėje 1863 12 21 (1864 01 02). Vilniaus Šv. Jonų Romos katalikų bažnyčios krikšto metrikų knygoje I. Zdanovičiaus tėvais įrašyti Vilniaus bajorų instituto vyresnysis mokytojas filosofijos magistras Aleksandras Zdanovičius (Aleksander Zdanowicz) ir Emilija iš Piaseckių giminės (*Emilia z Piaseckich*) (*LVIA*, f. 604, a. 10, b. 281, l. 79).

Ziemackių šeimos kapavietė įrengta centrinėje kapinių dalyje, aptverta tvorele, kapus žymi atskiri paminklai. Kapinių PV dalyje esančią Zdanovičių šeimos kapavietę žymi viena antkapinė plokštė. Paminkle įrašyta visa Aleksandro ir Emilijos Zdanovičių šeima, t. y. Aleksandras, Emilija ir 4 jų vaikai. Svarbu paminėti, kad iškaltos datos yra netikslios. Antkapiu rūpinosi senyvo amžiaus Emilija Zdanovičienė (1812–1893), pergyvenusi vyrą ir anksti mirusius savo vaikus. Tikėtina, kad jos atmintyje išliko netikslios vyresniųjų vaikų gimimo datos, kurios ir buvo iškaltos antkapyje. Ignacijaus kūno tėvai neatgavo, Bernardinų kapinėse esančiame šeimos kape yra Ignacijaus kenotafas. Šeimų kapaviečių pobūdis, antkapiniai paminklai ir jų būklė bei gretimų kapų padėtis turėjo didelę reikšmę dalinio ekshumavimo darbams.

J. K. Ziemackio kapo vietoje, nuo paminklo iki tvorelės, suformuotas 1,1x1 m dydžio šurfas 1 (1 pav.). Įžemis – šviesus smėlis, pasiektas 60 cm gylyje. Palaikai atidengti 1,35 m gylyje, orientuoti Š–P kryptimi. DNR mėginiui paimtas dešinysis šlaunikaulis. Preliminariais duomenimis, DNR identifikavimas patvirtino R. Ziemackio tapatybę.

A. Zdanovičiaus kapo kojūgalyje suformuotas 1,3x0,85 m dydžio šurfas 2 (2 pav.). Nuo 20 cm iki 1,6 m gylio per visą antkapinės plokštės plotį fiksuota akmenų konstrukcija, vietomis negausiai rišta kalkių skiediniu. Po paviršiniais

1 pav. Juozapo Kazimiero Ziemackio kapo 1 bendras vaizdas iš Š. I. Čičiurkaitės nuotr.

Fig. 1. General view of grave 1, that of Juozapas Kazimieras Ziemackis, as seen from the N.

2 pav. Aleksandro Zdanovičiaus kape atidengta akmenų konstrukcija ir pavieniai kaulai iš Š. I. Čičiurkaitės nuotr.

Fig. 2. The stone construction and individual bones unearthed in the grave of Aleksandras Zdanovičius, as seen from the N.

sluoksniais iki 1,6 m gylio buvo žvyras. DNR mėginiui paimti pavieniai nenustatytų palaikų kaulai aptikti šalia akmenų konstrukcijos. Preliminariais duomenimis, DNR tyrimais išskirtas moteriškos lyties profilis ir tapatybė nepasitvirtino, iš kitų mėginių medžiaga neišskirta.

Bendras tyrimų plotas – 2,2 m^2. Aptikus palaikus, jie dalinai atidengti, atlikta fotofiksacija, paimti mėginiai. Darbai atlikti nepažeidžiant ir neišjudinant iš pirminės padėties antkapių ir tvorelių. Šurfai užkasti, kapavietės sutvarkytos laikantis kapinių tvarkybos taisyklių. Mėginiai 2018 m. lapkričio 28 d. perduoti į VU MF anatomijos, histologijos ir antropologijos katedrą.

Siekiant indentifikuoti 1863–1864 m. sukilimo dalyvių – Aleksandro (apie 1837–1863) ir Juozapo (apie 1827–1863) Revkovskių bei Tito Dalevskio (1840–1864 01 11) palaikus, 2018 m. lapkritį Rasų kapinėse dalinai ekshumuoti Zigmanto Revkovskio (1807–1893) ir Aleksandro Dalevskio (1827–1862) palaikai.

Aleksandras (apie 1837–1863) ir **Juozapas** (apie 1827–1863) **Revkovskiai** (Aleksander i Józef Rewkowscy) buvo 1863 m. Vilniuje veikusios sukilimo organizacijos slaptosios policijos egzekucijų skyriaus nariai, pakarti Vilniuje 1863 m. rugpjūčio 5(17) d. Zigmantas Revkovs-

3 pav. Zigmanto Revkovskio kapas.
D. Ostrauskienės nuotr.

Fig. 3. The grave of Zigmantas Revkovskis.

4 pav. Aleksandro Dalevskio kapas.
D. Ostrauskienės nuotr.

Fig. 4. The grave of Aleksandras Dalevskis.

kis (Zygmunt Rewkowski, 1807 06 24–1893 12 25) – Vilniaus universiteto absolventas (1822–1827), VU Tikimybių teorijos katedros profesorius (1829–1832), matematikas, mokslo darbų autorius, parašęs atsiminimus. Apie Aleksandro bei Juozapo Revkovskių ir Z. Revkovskio tikėtiną giminystę rašo profesoriaus biogramos autorius Stanisławas Marianas Brzozowskis. Jis teigia, kad šaltkalvis Aleksandras ir stalius Juozapas Revkovskiai, nubausti mirties bausme už dalyvavimą Lietuvos revoliuciniame komitete kaip jo nuosprendžių sukilimo išdavikams ir policijos agentams vykdytojai 1863 m., galbūt buvo Z. Revkovskio brolėnai (Brzozowski S. M., Zygmunt Rewkowski, *Polski słownik biograficzny*, Warszawa, 1988, t. XXXI/1, z. 128, s. 174–176).

Remiantis istoriniu genealoginiu tyrimu daroma išvada, kad tiriamieji Revkovskiai priklausė tai pačiai giminės linijai, prof. Zigmantas Revkovskis priklausė penktajai giminės kartai, vedamai iš Stanislovo Revkovskio šakos. Broliai Aleksandras ir Juozapas Revkovskiai priklausė tos pačios giminės, vedamos iš Stanislovo brolio Vladislovo šakos, penktajai kartai. Prof. Z. Revkovskis ir broliai A. ir J. Revkovskiai buvo tolimi giminės.

Aleksandras (1827–1862) Dalevskis (Aleksander Dalewski) – rezistentas, visuomenės veikėjas, ir Titas (1840–1864 m. sausio 11 d.) Dalevskis (Titas Dalewski) – 1863 m. Vilniuje veikusios sukilimo organizacijos slaptosios policijos egzekucijų skyriaus narys, sušaudytas Vilniuje Lukiškių aikštėje, buvo broliai.

Z. Revkovskio kapas yra Rasų kapinių P dalyje. Antkapis – paminklas su kryžiumi bei betoninis bortelis orientuotas ŠV–PR kryptimi. Kapo vietoje iškastas 2x1,2 m dydžio šurfas. 1,3 m gylyje, šviesaus smėlio sluoksnyje išryškėjus kapo kontūrui, atidengti ir atvalyti palaikai tik šlaunikaulių vietoje (3 pav.). Skeletas orientuotas Š–P kryptimi, galva į P. Kadangi paminklo ir palaidojimo kryptis kiek skyrėsi, ŠR šurfo kampe iškastas 40x40 cm kasinys, patikrinta, ar nėra giliau paminklo kryptimi orientuoto palaidojimo. Iškasus iki 2 m gylio, fiksuotasšviesaus smėlio sluoksnis, kito palaidojimo nerasta. Įsitikinus, jog daugiau palaidojimų nėra, DNR mėginiui paimtas 1,3 m gylyje atidengto skeleto dešinysis šlaunikaulis. Preliminariais duomenimis, DNR tyrimais išskirtas

moteriškos lyties profilis ir Revkovskių tapatybė nepasitvirtino.

A. Dalevskio kapas yra kapinių P dalyje. Antkapis – paminklas. R–V kryptimi kastas 1,1x1 m dydžio šurfas. 1,85 m gylyje šviesaus smėlio sluoksnyje išryškėjus kapo kontūrui, atidengti ir išvalyti palaikai šlaunikaulių vietoje (4 pav.). Kapas orientuotas R–V kryptimi. DNR mėginiui paimtas atidengto skeleto dešinysis šlaunikaulis. Preliminariais duomenimis, DNR identifikavimas patvirtino T. Dalevskio tapatybę.

The Investigation of the Remains of Relatives of the 1863 insurgents in Vilnius Cemeteries

In 2018, in identifying the remains of 17 insurgents discovered in 2016–2017 on Gediminas Hill on the grounds of Vilnius Upper Castle, the remains of the relatives of slain insurgents were partially exhumed in Bernardinai and Rasos Cemeteries in Vilnius in order to take DNA samples from the bones. In Bernardinai Cemetery, such investigations were conducted in the graves of Józef Kazimierz Ziemacki (1856–1925) (Fig. 1) and Aleksander Zdanowicz (1805–1868) (Fig. 2), in Rasos Cemetery those of Zygmunt Rewkowski (1807–1893) (Fig. 3) and Aleksander Dalewski (1827–1862) (Fig. 4).

The obtained material confirmed the identity of Rajmund Ziemacki (1810–1863) and Titas Dalewski (1840–1864). In the case of Ignacy Zdanowicz (1841–1863), Aleksander (c.1837–1863) and Józef (c.1827–1863) Rewkowski, the material needed for comparison was not obtained.

Tomas Grigas

I Pasaulinio karo karių palaidojimai Bubiuose

2018 m. liepos 26 d. vykdant kelio rekonstravimo darbus Bubių kaime (Šiaulių r., Bubių sen.), prie Gluosnių g. 3 namo aptikta žmonių kaulų. Pastebėjus pabirusius kaulus, darbai tuoj pat sustabdyti, apie tai pranešta Šiaulių KPD skyriui ir policijai, kurios tyrėjas rado ir identifikavo I Pasaulinio karo laikų šovinių tūteles. Šiaulių rajono savivaldybės administracija užsakė ištirti palaikų radimo vietą ir nustatyti jos ribas, kad būtų išvengta kitų palaikų suardymų.

Abiejų pasaulinių karų metu ties Bubiais ėjo fronto linija, netoliese vyko intensyvūs mūšiai. 1915 m. balandžio 17 d. vokiečių kariuomenė po ilgų kovų užėmė Šiaulius, tačiau pabuvusi pusę mėnesio, turėjo vėl pasitraukti. Apylinkėse kovos nesiliovė iki liepos (Puzinas J., *Šiaulių miestas ir jo istorija, Šiaulių metraštis: informacinė knyga 1930 metams*, Šiauliai, 1930, p. 45–46). Carinės Rusijos kariams susigrąžinus Šiaulius, kelis mėnesius fronto linija sustojo netoli Bubių. Karščiausios kovos virė prie Šiaulių ir Kelmės miestų, bet žymesnių pergalių, kurios būtų leidusios įgyti akivaizdų pranašumą, nesugebėjo pasiekti nei viena, nei kita pusė. Vis dėlto Rusijai pavyko nustumti Vokietijos pajėgas už Dubysos upės. Taigi, gegužės pabaigoje fronto linija nusistovėjo ties Ventos–Dubysos linija. Liepos 21 d. vokiečiai vėl užėmė Šiaulius (Pečiulis M., *Pirmojo pasaulinio karo veiksmai Lietuvos teritorijoje 1915 metų rugsėjo mėnesį. Magistrinis darbas*, VDU, 2008, p. 22). Panaši situacija kartojosi ir II Pasaulinio karo metu. Tai liudija Bubių kaime dvi greta esančios karių kapinės: I Pasaulinio karo Vokietijos ir Rusijos imperijų